

Орест ЛІЛЬО

науковий співробітник
ЛНУ ім. Івана Франка

ЛЬВІВСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ МАЛЯРІВ 30–50-х рр. XVIII ст.

Львівське малярство XVIII ст. не досягнуло більшого розмаху і загалом, як може видаватися, поступалося місцем перед скульптурою. Однак, з поширенням фундаторського руху й будівництвом численних церков та костелів значно активізувалась діяльність професійного середовища малярів. Досі в літературі наводилися лише незначні відомості до історії львівського малярського середовища середини століття, а нечисленні його майстри знані переважно за поодинокими документальними згадками та авторськими творами. За опублікованими скромними й цілком випадковими відомостями розвиток середовища львівських малярів докладніше простежується від 20-х років, хоча в літературі зафіксовано лише декілька імен тогочасних майстрів.

У 1728 р. в місті працював Ян Зембицький або Земпінський, відомий як “львівський маляр”[1]. Окрім нього можна ще назвати невідомого за писемними джерелами монаха монастиря тринітаріїв о. Лукаша – автора фресок у монастирському костелі Св. Миколая у Львові[2].

У 20-х роках XVIII ст. продовжувалася діяльність окремих майстрів старшого покоління, до яких, зокрема, належав Томаш Богусевич – виходець з вірменської сім’ї, у якій виховалось не одне покоління львівських малярів* [3]. Він був наймолодшим сином Григорія Богдановича (Богусевича), відомого львівського маляра другої половини XVII ст. Десь близько 1708 р. Т. Богусевич одружився з Анною, донькою Андрія та Софії Олехновичів. 17 лютого цього ж року відбулось хрещення їхнього єдиного сина Казимира [4]. З матеріалів, які вдалося відшукати про нього та інших представників цієї вірменської родини,

*Докладніші відомості про малярів вірменського походження див.: Александрович В. Епілог львівського середовища малярів вірменського походження: майстри середини XVII - першої третини XVIII ст. // Україна в минулому. – К., Львів, 1996. – Вип. VIII. – С. 136-150.

впливає, що маляр винаймав кімнату в якогось Яна Мечковського, де робив і зберігав “...дзиди та копії, коли траплялося замовлення на їх виготовлення, сам стругав дерево на них, яке тримав в льоху, у винайманий кімнаті було пообивано малювання” [5].

У своїй діяльності майстер активно співпрацював з львівськими монастирями. В матеріалах судового процесу з братом Михайлом маляр згадується як виконавець якихось “штук малярських” для львівського монастиря взятих кармеліток, пріориса якого Анна Поляновська дала Т. Богусевичу 2 золотих завдатку за роботу на фасаді костелу. Він також працював у монастирі єзуїтів, де за контрактом з о. Свірчинським мав зробити поліхромію і позолоту вівтаря Святих Петра і Павла, однак замовлення передали Михайлу Богусевичу [6]. Томаш зафіксований у 1735 р. на посаді скарбника братства при костелі єзуїтів у Львові. Уже в грудні наступного року він згадується у братському реєстрі як померлий, а серед скарбників числиться якийсь Андрій Богусевич [7]. Історик мистецтва В. Александрович поставив під сумнів існування останнього, оскільки про нього нічого не відомо поза виконання ним у 1735 р. образу Богородиці у єзуїтському костелі [8]. Вчений зазначив, що А. Богусевич мав би бути уже достатньо відомим малярем і, можливо, в документальних матеріалах братства при єзуїтському монастирі писар допустився помилки, вписуючи ім’я, тому автор даної роботи – Т. Богусевич. На користь цієї версії може свідчити те, що серед численного потомства Богусевичів ім’я Андрій також не значиться. Таким чином, згаданий образ Богородиці для львівських єзуїтів слід вважати останньою працею у творчому доробку Т. Богусевича [9]. До літератури впроваджено також скромні дані про Яна та Валентина Богусевичів. У 1733 р. якийсь Ян Стефанович судився з ними та Томашем Богусевичем через напад і поранення свого слуги Йосифа Задикевича. Очевидно,

Семен Яремкевич?. Портрет Теодора і Магдаліни Жемелків, 1947 р.

Валентин був сином Яна [10]. У 1758 р. Ян Богушевич виконав ще дрібні роботи у костелі львівських тринітаріїв [11].

Загалом, впроваджені до наукового обігу матеріали вказують на нібито досить скромну розбудову тогочасного львівського малярського середовища. Насправді ж, у Львові вже на початку 1730-х років налічувалося не менше 16 майстрів малярства. Саме стільки їх перелічено у податковому реєстрі, датованому 16 жовтня 1732 р.: згадані вище Ян Зембицький, Томаш Богушевич, Стефан Вішинський, Лукаш Вишинський, Павло, Андрій Дунаєвський, Ян Полухович, Олександр Полухович, Станіслав, Рох, Ян Богушевич “молодий”, Валентин Богушевич, Андрій німець, Стажевський “молодий”, Семен Яремкевич [12].

Цей лаконічний список цілком несподівано засвідчив надзвичайно розбудоване середовище майстрів львівського малярства на самому початку чергового піднесення мистецької культури міста. Він зайвий раз підтвердив недостатню дослідженість осередку осілих у Львові майстрів пензля. На неопрацьовані сторони їхнього мистецького життя вказує присутність у наведеному переліку імені Андрія німця. Досі поодинокі митці європейської традиції у тогочасному Львові фіксувалися лише від приїзду до міста Д. Педретті та батька й сина Екштейнів [13]. Проте, чи не найбільшою несподіванкою реєстру виступає те, що значна кількість названих у ньому майстрів не були відомі дослідникам взагалі.

Очевидно, один з двох названих в переліку майстрів з ім'ям Павло ідентичний з Павлом, який

1743 р. заставив щось у вірменському банку [14]. Що стосується маляра Роха, то він міг у 1743 р. працювати у костелі Божого Тіла львівських домініканців і отримав за певні праці у вітварі Св. Вінцента 18 зл. [15], а в квітні того ж року відновлював вітвар Божого Гробу та розмалював келії [16]. Андрій Дунаєвський вважається автором житійної ікони Св. Варвари в П'ятницькій церкві у Львові (1734) [17]. Інших біографій митця наразі відшукати не вдалося, хоч його прізвище з'являється у документах ще під 1753 р. [18], а в 1762 р. він зафіксований у міських актах в суперечці зі скульптором Григорієм Зелінським [19].

Останній з відомих малярів цитованого списку – Семен Яремкевич, зафіксований у 1752–1760-х і 1763–1764-х роках при роботах у замку Жевуських у Роздолі. У замкових рахунках згадується про образ “Святої Трійці” і 33 портрети. До останніх належали портрети родинної галереї, що знаходяться тепер у Львівській галереї мистецтв [20]. У 1752 р. для бургомістра Львова Кароля Гарані він намалював 10 королівських портретів* [21]. Йому також приписують авторство портретів Федора та Магдалени Жемелок (1747) роздольської збірки (Дрогобич, краєзнавчий музей “Дрогобиччина”) та малювання в 1763 р. Божого Гробу на замовлення братства церкви Св. Теодора у Львові [22]. Всі інші майстри з реєстру в дотеперішній літературі не відомі. Проте, як виявилось,

*З цих портретів 6 зберігаються у Львівському історичному музеї.

цитований перелік так само не фіксує усіх митців, що працювали у Львові в 20–30-х роках XVIII ст.

Досить часто представники львівського малярського середовища поєднували свій фах із золотарською справою. Зокрема, у 20-х роках XVIII ст. деякі митці працюють при реконструкції домініканського костелу Божого Тіла у Львові. У вересні 1727 р. маляр Базилій Рефіднум за позолоту вітваря Св. Томаша отримав 4 зл. 7 гр. Цю роботу він продовжив і наступного року, а крім цього помалював фасад однієї з каплиць [23]. Цього ж року невідомий майстер зробив позолоту костельного органу [24]. Маляр Лаврентій за образи на полотні для Гробу Господнього отримав 3 зл. [25]. У листопаді 1749 р. інший маляр, ім'я якого не вказується, позолотив “дерев'яні частини” до образів, помалював конструкції, постаті жовнірів у вітварі Гробу Господнього і вважається автором декількох образів Богородиці [26]. Ще одному майстрові, прізвище якого не зазначене, виплачено 18 зл. за певні малярські роботи у великому вітварі [27]. У лютому 1751 р. в костелі зафіксований маляр Микола, який за малювання образів отримав 18 зл. Поряд з ним повідомляється про Ваврина, що взяв 54 зл. [28] У квітні було проведено золотарські роботи, пов'язані з коронацією чудотворної ікони Богородиці, за що якомусь майстру видано 88 зл. і 15 гр. [29]. Згаданому Ваврину на срібло виділено 2 зл. 16 гр. [30]. Тут також працював майстер Франциск, який малював якісь образи. Останнім додатково виплатили 168 зл. [31].

Окрім названих майстрів, маємо відомості про діяльність львівських митців поза межами міста. У 1759–1761-х роках відбулись праці з реконструкції монастиря оо. бернардинців у Заславі. Маляр Ян Бринський прикрасив малюнками галерею з портретами монахів ордену, а також стіни при вході до кімнат гостей [32]. Михайло Дуткевич який, очевидно, був у родинних зв'язках з львівським скульптором Юзефом Дуткевичем, згідно контракту від 1766 р. помалював вітвар Св. Яна Непомука і Св. Вінцента [33]. Про М. Дуткевича маємо обмаль інформації, окрім того, що 20 лютого 1753 р. у костелі Марії Магдалини охрестили його доньку – Магдалину [34].

У Львові, в кам'яниці “...його милості хорунжого” на вулиці Вірменській згадується Ян-маляр з дружиною, що винаймав даний будинок. Окрім них тут також присутні інші особи – кухарка, лучник, челядник і якийсь хлопець [35]. В іншій кам'яниці пана Вафлевича повідомляється про Леонти-маляра з дружиною і дівчину Марину [36]. Маємо також відомості про Пйотровича, або Пйотровського – маляра, шляхетського походження, який згадується в 1765 р. у вироці Люблінського трибуналу, що проігнорував рішення львівського магістрату і дозволив придбати Пйотровичу нерухомість у Львові [37]. Можливо,

саме він помалював хрест на вежі львівської латинської катедрі та віконні рами за 708 зл. [38].

Звичайно, такі поодинокі факти, що наводяться в міських актах, не дають можливості простежити весь творчий та життєвий доробок окремих митців, однак дозволяють створити досить яскраву картину розбудови й розвитку малярського середовища Львова середини XVIII ст. Деякі майстри, що пов'язані зі Львовом, перебували на службі у магнатів. До таких належав Йосиф Марри, який працював для гетьмана Станіслава Яблоновського і після його смерті разом зі згаданим вище П. Зембицьким оцінював картини з колекції гетьмана [39]. Про праці Й. Марри практично нічого не відомо. Можливо він оздоблював склепіння костелу Св. Урсули у Львові фундації С. Яблоновського, або робив декорацію його палацу в місті [40]. Краківський каштелянець Януш Вишневецький користувався послугами Петра Париса, діяльність якого більше пов'язана з Краковом. У Львові та інших містах він затримувався для розпродажу на аукціонах своєї колекції, яка складала близько 300 картин. Він помер у 1744 р. [41]

Наступними важливими документами, що містять інформацію про представників малярської професії, є описи майна. У них нерідко подаються цілі колекції картин й імена авторів, а також прізвища малярів, які проводили їх перепис. В одному з них, датованому 1764 р., присутня колекція картин, опис яких засвідчив майстер, що підписався “Стефаном Стшемським Божим Малярем” [42]. В інвентарі кам'яниці Лавревічовської згадуються картини і подано перелік фігур, що могли слугувати рухомими моделями для виконання того чи іншого образу: “В кімнаті на першому поверсі 4 фігури” [43]. Слід зазначити, що такі своєрідні фігури-манекени використовувались в майстернях митців при виконанні також скульптурних композицій і були звичним явищем у тогочасній мистецькій практиці.

Серед інших малярів, які працювали у Львові, треба назвати монаха-кармеліта о. Григорія Чайковського, родом з “...сяноцької землі” [44]. Г. Чайковський народився в 1709 р. і здобув освіту в Римі, де поєднував малярство з лікарською справою [45]. У 1737 р. він вступив у монастир львівських кармелітів [46]. Коли Г. Чайковський розпочав малярську діяльність – невідомо. Майстер працював на території Галичини, Волині та Литви. У Львові він відомий насамперед фресковою декорацією у львівському костелі Св. Мартина [47], де виконав свій автопортрет – монах з пензлем і палітрою в руках [48]. Наступні його праці зустрічаємо в костелі Св. Михайла: малярські роботи у вітварях, портрети в коридорах монастиря. З останніх збереглися лише декілька: образ “Св. Войцех-кармеліт”, “Св. Анна і Йоаким”, “Св. Ілля”, “Св. Іван Хреститель”; портрети Луки

Джажговського – пріора львівського кармелітського монастиря, Войцеха Борщевського, пріора цього ж монастиря [49]. У 1761 р. в джерелах згадується маляр Яценти Сегін, який разом з відомим львівським гравером Іваном Филиповичем брав участь у розгляді судової справи про словесну образу і побиття Юзефа Меретина і його сестри – дітей Б. Меретина, архітектора [50].

Маємо також декілька прізвищ малярів, про яких, на жаль, є мало інформації як і про їхні твори. Це, зокрема, маляр Зажицький, зафіксований у Львові в 1746 р. [51] і Станіслав Отасельський у 1765 р. [52]. Останній згадується у 40-х роках XVIII ст. в якості учня жовківського маляра Василя Петрановича, за дорученням якого працював над іконостасом для василіанського монастиря м. Бучача [53].

Важливим є повідомлення про судовий процес між Франциском Датиньським і Каспером Коллердом у 1730 р. через перехід до останнього челядника Датинського [54]. Цілком несподівано К. Коллерд виступає тут як маляр. Слід зазначити, що донедавна Коллерд згадувався лише як скульптор при виконанні вітварів у кармелітському костелі м. Вишнівця у 1736 р. [55] Якщо писар не помилився, відновлюючи К. Коллерда малярем, то можемо говорити про новий, незнаний дотепер напрям в творчості майстра [56]. Інший львівський маляр Якуб Кольчинський у 1757–1758-х роках за малювання і позолоту вітваря Розп'ятого Христа і скульптур Святих Софії та Миколая у костелі бернардинців в Лежайську отримав 812 зл. [57].

У 50-х роках у Львові зафіксований маляр Матвій Міллер. Треба зауважити, що в джерелах прізвище цього майстра деколи вживається перекрученим, зокрема, подається як Мюллер. Він походив з родини, яка мала глибокі мистецькі традиції і виховала не одне покоління львівських майстрів. У 1756 р. в декреті комісії з впровадження порядку у місті від 3. IX. 1756 р. згадуються кілька малярів з прізвищем Міллер, що не входили до цехової організації: Франциск, Микола, Петро, Станіслав [58]. У костелі львівських бернардинців слід звернути увагу на вітвар Св. Теклі зі скульптурами Святих Станіслава і Яна Непомука, виставлені у 1748 р. коштом трембовського стольника Кіліана Вислоцького за 1100 зл., а в наступному році ці постаті позолотив М. Міллер [59]. У 1752 р. у його особистому житті відбулися зміни. В костелі Марії Магдалини він одружився з Єлизаветою Фриц. Свідками були львівські різьбярі Михайло Вурцер і Йоанн Гертнер [60]. Перша дружина М. Міллера померла десь біля 1755 р., бо вже у 1756 р. маляр знову оженився, на цей раз з Магдаленою Полейовською. Свідками на цьому шлюбі були скульптори: Севастьян Фесінгер, Михайло Вурцер та архітектор Мартин Урбанік [61].

Вітвар Св. Теклі в бернардинському костелі у Львові. Позолочення Матвія Міллера, 1749 р.

У 1753 р. між М. Міллером і керівництвом монастиря львівських домініканців укладено контракт, за яким майстер зобов'язався позолотити вітвар Ісуса Христа власним матеріалом [62]. Значимо лише, що сама позолота мала бути подібна до різьбярської мозаїки. За дану роботу майстер отримав 16 червоних золотих, а також дві миски жита і одну пшениці. Частина грошей у розмірі 11 золотих взяла 15 жовтня 1753 р. пані Міллерова-малярка. Тут, очевидно, мається на увазі дружина майстра [63]. 10 лютого 1754 р. він сам отримав решту грошей за виконану роботу [64]. Між квітнем і серпнем 1756 р. М. Міллер позолотив вітварі у костелі тринітаріїв Пресвятої Трійці у Львові, а в 1758 р. разом з Франциском Вільдом виконав якісь роботи у цьому ж храмі [65]. М. Міллер у 1757 р. малював і золотив вітварі Святих Франциска, Іво й казальницю, а в 1758 р. голо-

Андрій Дунаєвський (?). Житійна ікона Св. Варвари, П'ятницька церква у Львові (1734).

вний* і вівтар Св. Онуфрія у збараському костелі бернардинців [66]. Через два роки маляр помалював філяри вівтаря Св. Петра Регелія** в костелі бернардинців у Львові, за що отримав 76 зл. [67].

Майстер підтримував дружні стосунки з представниками мистецького середовища міста. 5 січня 1761 р. разом з скульптором А. Осинським він присутній при одруженні маляра Мартина Строїнського і Анни Подлегальської, а в кінці 1762 р. на весіллі маляра Павла Петровського та Софії Данкевичівни. У 1758 р. разом з скульптором А. Осинським, М. Міллер був свідком на весіллі Ядвиги Марщицької і львівського скульптора Войцеха Адальберта Біна [68]. 7. IV. 1764 р. прізвище М. Міллера зафіксовано в актах міського суду серед митців, які зазначені "...майстрами у мистецтві малярства вишколені" [69]. Окрім професійної діяльності, маляр брав також участь у громадському житті міста. У 1768 р. його було обрано лавником бенедиктинської юрдики на Краківському передмісті [70].

* Знищений внаслідок пожежі 1789 р.

** Канонізований у Римі 1758 р. Вівтар не зберігся до наших днів.

22 лютого 1765 р. між М. Міллером і керівництвом монастиря домініканців в особі ксьондза о. Протасія Дер'якубовича укладено контракт, за яким майстер мав розмалювати конструкцію нового вівтаря "різними кольорами" [71]. За виконання цих праць маляр отримав 4 тис. зл. Домініканці зобов'язалися також дати: "...п'ять півмірок пшениці, вісім півмірок жита, годованого кабана, три бочки пива, масла" [72]. Гроші вибрано майстром трьома частинами. Заслугує уваги повідомлення про те, що саме М. Міллер був причетним до пожежі 1766 р. у цьому ж костелі при малюванні органу [73]. Протягом 1769–1773-х років він задіяний у львівському латинському костелі, де виконав золотарські роботи у вівтарі Божої Матері [74] і покрити сріблом трон у великому вівтарі костелу [75]. За все це майстер отримав 5 тис. 140 зл. У Львові міг працювати брат відомого львівського різьбяря Антонія Штиля – Йосиф. 26 червня 1757 р. він одружився з Катериною Марквартовою, донькою скульптура Юрія Маркварта [76]. На цьому закінчуються повідомлення про Й. Штиля.

Як бачимо, відомості до історії львівського середовища малярів 30–50-х років XVIII ст. мають досить уривчастий характер. Перелік львівських майстрів пензля 1732 р. засвідчив, що насправді їхнє малярське середовище було достатньо розбудоване. На це вказує і обсяг робіт, які виконувались у місті. Істотний вплив на розвиток малярського середовища Львова мали митці західноєвропейського походження, що прибули до Львова у другій третині XVIII ст., а також зростаюча меценатська діяльність магнатських родів. Це спричинило появу у місті ряду яскравих особистостей серед львівських малярів. Зокрема, таким прикладом може бути творчий злет у 50-х роках XVIII ст. М. Міллера, що найкраще проявив себе у малярській декорації храмів Львова.

1. Mańkowski T. Dawny Lwów – jego sztuka i kultura artystyczna. – Londyn, 1974. – С. 348.

2. Там само. С. 386.

3. Jaworski F. O szarym Lwowie. – Lwów-Warszawa, 1917. – С. 81.

4. Там само. С. 147.

5. Там само. С. 147.

6. Там само. С. 148.

7. Там само. С. 148.

8. Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających malarze, rzeźbiarze, graficy. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1971. – Т. 1. – А-Г. – 198.

9. Александрович В. Епілог львівського середовища малярів вірменського походження: майстри середини XVII - першої третини XVIII ст. // Україна в минулому. – К., Львів, 1996. – Вип. VIII. – С. 148–149.

10. Там само. С. 148.

11. Brzezina K. Materiały do dziejów artystycznych kościoła trynitarzy P.W. Trójcy przynajświętszej we Lwowie // Sztuka

kresów wschodnich. Materiały sesji naukowej. – Kraków, maj 1995. – 1996. – T. 2. – S. 197.

12. Лильо І. Відомості до мистецької історії Львова у фінансових книгах міського уряду 30–50 рр. XVIII ст. // *Народознавчі зошити – Зошит 6(24) листопад-грудень – Львів, 1998* – С. 616.

13. Rastawicki E. *Słownik malarzów polskich*. – Warszawa, 1850. – T. 1. – S. 157.

14. Лильо І. Відомості ... – С. 617.

15. *Archivum Polskiej Prowincji OO Dominikanów w Krakowie*. Lw. 27. *Incipium Registra Expensarum Sub Prioratu 4-to et 5-to Admodum Reverendi Ac Eximin Patris Fratris Josephi Mocarski S. Theologiae Magistri et Patris Provinciae Anno Domini 1720-1749*. – S. 426.

16. Там само. Арк. 467.

17. Жолтовський П. *Словник-довідник художників, що працювали на Україні у XIV–XVIII ст.* // *Матеріали з етнографії та мистецтвознавства*. – Вип. 7/8. – К., 1962. – С. 203.

18. Центральний державний історичний архів України у Львові (Далі – ЦДІА України у Львові). Ф. 52, оп. 2, спр. 483. – Арк. 1721.

19. Mańkowski T. *Lwowska rzeźba rokokowa*. – Lwów, 1937. – S. 56.

20. Жолтовський П. *Художнє життя на Україні у XVI–XVIII ст.* – К., 1983. – С. 178.

21. Gebarowicz M. *Portret XVI–XVIII wieku we Lwowie*. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1969. – S. 113.

22. Жолтовський П. *Художнє життя ...* – С. 178.

23. *Archivum Polskiej Prowincji OO Dominikanów w Krakowie*. Lw. 437. *Akta dotyczące konserwacji i remontu kościoła Bożego Ciała we Lwowie z 1399–1939*. – S. 251

24. *Archivum Polskiej Prowincji OO Dominikanów w Krakowie*. Lw. 27. *Incipium Registra Expensarum Sub Prioratu 4-to et 5-to Admodum Reverendi Ac Eximin Patris Fratris Josephi Mocarski S. Theologiae Magistri et Patris Provinciae Anno Domini 1720-1749*. – S. 295.

25. *Ibid.* S. 586, 695.

26. *Archivum Polskiej Prowincji OO Dominikanów w Krakowie*. Lw. 30. *Precepta ex Deposito Conventus pro expensis ejusdem Sub Prioratu A. Reverendi Patris S. Th. Praesentati Fratris Ageli Polikowski, Anno Domini 1749 currente – 1557–1557*. – S. 17.

27. *Ibid.* S. 69.

28. *Ibid.* S. 32.

29. *Ibid.* S. 32.

30. *Ibid.* S. 33.

31. *Ibid.* S. 34.

32. Betlej A. *Kościół oo. bernardynów w Zaslaviu. Źródła archiwalne do dziejów wystroju późnobarokowego* // *Biuletyn historii sztuki*. – Warszawa, 1995. – №. 3–4. – S. 354.

33. *Ibid.* S. 355.

34. *Archivum, Biblioteka i Muzeum Metropolii Lwowskiej Obrządku Lacińskiego w Krakowie*. C. CXXXIII-9. *Liber Natorum ab Anno 1741 manse Mantio die ad Annum 1776 31 Abrie cura ac sollicitudine Simonis Josephi Barański ad Nives diebus Augusti 1803 comparatus*. C. CXXXIII. T. II. – S. 49, 90.

35. ЦДІА України у Львові. Ф. 52, оп. 2, спр. 374. Арк. 854.

36. ЦДІА України у Львові. Ф. 52, оп. 2, спр. 374. Арк. 862.

37. Rastawicki E. *Słownik malarzów polskich*. – Warszawa, 1850. – T. 3. – S. 352.

38. Лильо О. *Опис майна львівського скульптора середини XVIII століття Мартина Ринського* // *Вісник Львівського університету. Серія історична*. – Львів, 1998. – Вип. 33. – С. 602.

39. Mańkowski T. *Dawny Lwów ...* – S. 387.

40. *Ibid.* S. 385.

41. *Ibid.* S. 387.

42. ЦДІА України у Львові. Ф. 52, оп. 2, спр. 374. Арк. 595.

43. ЦДІА України у Львові. Ф. 52, оп. 2, спр. 374. Арк. 123.

44. Rastawicki E. *Słownik malarzów ...* – С. 173.

45. *Ibid.*

46. *Ibid.* S. 174.

47. Mańkowski T. *Lwowska rzeźba rokokowa*. – Lwów, 1937. – С. 38.

48. Rastawicki E. *Słownik malarzów ...* – С. 174.

49. *Ibid.* S. 175.

50. ЦДІА України у Львові. Ф. 52, оп. 2, спр. 508. Арк. 947.

51. ЦДІА України у Львові. Ф. 52, оп. 2, спр. 509. Арк. 1562.

52. ЦДІА України у Львові. Ф. 52, оп. 2, спр. 509. Арк. 725.

53. Жолтовський П. *Художнє життя ...* – С. 151.

54. ЦДІА України у Львові. Ф. 52, оп. 2, спр. 425. Арк. 404.

55. Александрович В. *Три документи до історії львівської скульптури 1730-х рр.* // *Ковчег. Науковий збірник із церковної історії*. Число 2. – Львів, 2000. – С. 343.

56. ЦДІА України у Львові. Ф. 52, оп. 2, спр. 425. Арк. 404.

57. Hornung Z. *Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów polskiej rzeźby rokokowej*. Wrocławskie towarzystwo naukowe. *Rozprawy komisji historii sztuki*. – Wrocław, 1976. – T. X. – S. 39.

58. *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających malarze, rzeźbiarze, graficy*. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1993. – T. 5. – Le-M. – S. 561.

59. o. Golichowski N. *Kościół oo. Bernardynów we Lwowie* Nakładem klasztoru. *Odbito w Drukarni "Polonia"*, 1911. – S. 32.

60. *Archivum, Biblioteka i Muzeum Metropolii Lwowskiej Obrządku Lacińskiego w Krakowie*. C. CXXXIII-8. *Liber Copulatorum ab Anno 1731 mense Octobri ad Annum 1777 indasive cura ac sollicitudine Simonis Josephi Barański ad Nives diebus Augusti 1803 comparatus*. C. CXXXIII. T. II. – S. 150.

61. *Ibid.* S. 166.

62. *Archivum Polskiej Prowincji OO Dominikanów w Krakowie*. Lw. 437. *Akta dotyczące konserwacji i remontu kościoła Bożego Ciała we Lwowie z 1399–1939*. – S. 14.

63. *Ibid.*

64. Hornung Z. *Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów polskiej rzeźby rokokowej*. Wrocławskie towarzystwo naukowe. *Rozprawy komisji historii sztuki*. – Wrocław, 1976. – T. X. – S. 96.

65. Brzezina K. *Materiały do dziejów artystycznych kościoła trynitarzy P.W. Trójcy przenaświętszej we Lwowie* // *Sztuka kresów wschodnich. Materiały sesji naukowej*. – Kraków, maj 1995. – 1996. – T. 2. – S. 196.

66. Hornung Z. *Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów polskiej rzeźby rokokowej*. Wrocławskie towarzystwo naukowe. *Rozprawy komisji historii sztuki*. – Wrocław, 1976. – T. X. – S. 164.

67. o. Golichowski N. *Kościół oo. Bernardynów we Lwowie* Nakładem klasztoru. *Odbito w Drukarni "Polonia"*, 1911. – S. 31–32.

68. Hornung Z. *Majster Pinsel snycerz. ...* – S. 561.

70. *Ibid.*

71. *Archivum Polskiej Prowincji OO Dominikanów w Krakowie*. Lw. 437. *Akta dotyczące konserwacji i remontu kościoła Bożego Ciała we Lwowie z 1399–1939*. – S. 16.

72. *Ibid.*

73. Hornung Z. *Majster Pinsel snycerz. ...* – S. 60.

75. Mańkowski T. *Przeistoczenie katedry za arcybiskupa Sie-rakowskiego i owcześni rzeźbiarzy we Lwowie* // *Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie*. – 1935. – Nr. 2. – Z. 1. – S. 72.

76. Hornung Z. *Majster Pinsel snycerz. ...* – T. X. – S. 90.